

UNITÁRIUS ÉLETT

XVI. ÉVFOLYAM, 4. SZÁM

1962. OKT.—DEC. HÓ

Az 1963 évi államsegély

Allamunk az 1963. évre is változatlan összegben folyósítja az államsegélyt. Amikor ezt az öröndetes hírt olvasóink tudomására hozzuk, unitárius közösségünk őszinte köszönetét fejezzük ki kormányzatunk iránt. Pethő István püspöki helynök ezt már illetékes helyen kifejezésre juttatta.

A bölcső és a kereszt

Bölcsője és keresztje is — valamilyen formában — minden embernek van. Hanem a bölcsők és a kereszttek között roppant különbségek vannak. Én most arra a bölcsőre és arra a keresztre gondolok, amely a bethlehemi istálló és a jeruzsálemi golgotha néven került bele az emberiség történetébe. De nem azért gondolok ezekre, mintha istálló jászlabán senki másnak nem született volna gyermeke, csak Józsefnek, a názáreti ácsnak és feleségének Máriának s keresztén sem halt volna meg soha más ember Jézuson kívül. Hanem azért az útért, amely e kettő között húzott végig s azért az életért, mely erről a meredek, tövises ösvényről úgy elárasztotta az egész világot, hogy az emberek nagy része még ma sem tudja, mit kezdjen vele? Reális szemlélettel nézve, azt kell mondjuk, hogy az első Karácsony legendás éjszakája után évről-évre visszatérően ünnepi mámorral vette körül a keresztény világ a bölcsőt. A gyermekeknek az otthonokban, a felnőtteknek a templomokban színesen felöltöztetve mutatta be s hirdette, hogy a bölcső az üdvösség forrása lett. A keresztet pedig lemásolta a Golgotha ormáról s benépesítette vele a föld legszélső határait is, mondván, hogy a kereszt a kegyelem és a megváltás eszköze azoknak mind, akik az egyház előírásait, dogmaparancsait engedelmesen gyakorolják és megtartják. S közben mint valami szent csodákat, emlegette a bölcső és a kereszt, az istálló és a Golgotha között végbement események rezzenéseit. A bölcső körül Hozsannázott, a kereszt tövében mea culpázott — miközben az élet ugyancsak le- lezuhant a romlás, a pusztulás, a bűnök szakadékaiba.

Most, amikor a keresztény világ újra összesereglik a bölcső körül s megrendezi a bethlehemi istálló születésének szokásos karácsonyi ünnepségeit, emlékeztetni szereinek a következőkre.

2000 esztendő az örökkévalóságából semmivel sem több, vagy még annyi sincs, mint egyetlen homokszem a Szaharából. Emberöltökkel mérve azonban igen, igen hosszú idő. Gondoljunk csak arra, hogy a Nérokabeli kétkerékű versenykocsiktól a Mars-rakétáig, vagy a názáreti ácsműhelytől a legmodernebb bútorgyárig micsoda távolságot futott meg ennyi idő alatt az emberiség. — Nos! Ilyen hosszú idő alatt az a káprázatos okoskodásokkal felépített teológiai gondolkodás, amely a bölcső és a kereszt között végbement életből oly nagyszerű elméletet alkotott, hogy megihletődéssel tölti el és imádatra buzdítja milliós tömegeit a kereszténységnek, ennyi idő alatt nem tudta megváltani a világot és egyetlen embernek sem adott üdvösséget. Ellenben magyarázatot adott húsz évszázad minden háborújára s erkölcsi gátlás nélkül eljutott az

atomháború küszöbéig, s úgy kacérkodik vele, hogy nincs nyugalma tőle egyetlen értelmes, józanul gondolkodó embernek sem.

Nem lehet felőle semmi kétség, hogy itt valami már a kezdettől fogva nincs rendjén. S ezt mi unitáriusok így fogalmazzuk meg: Az, ami a bölcső és a kereszt között — a bethlehemi istálló és a Golgothai esemény között végbement, nem teológia, hanem élet, valóságos emberi élet. Tele magavívódással — a pusztai jelenetben; tele küzdelemmel, harccal a korszak minden kirívó félszégére, ferde szemlélete ellen. Szelíd türelem az elmaradottakkal szemben. Ünnepi győzelem a testi és lelki betegségek felett. Ragyogó fény a vak sötétségben. Biztos útmutatás az eltévedetteknek, a tájékozatlanoknak. Magabiztos, határozott, bátor, boldog, üdvösséges emberi élet. Igazi, emberi élet a legjavából! A magáralált ember öntudatos élete, aki tudja, érzi, hogy Isten lelkének benne feszülő és megnyilatkozó ereje folytan példát kell adnia, utat kell mutatnia nemcsak kortársainak, hanem az egész emberiségnek a helyes, sallangmentes, bűnnélküli, megváltott életre, hogy mások is hasonlóan cselekedjenek. Ezt az életet semmiféle teológiai elmélet szépségéért nem szabad elszakítani a mindennapi élettől. Istennel járatta végig a bölcső és kereszt között a terhes, de gyönyörűséges ösvényt s aztán emigrációba küldte Istent a Firmamentum fölé, honnan csak észrevétlenül tekint néha ide, hol az ember vívja harcát s kapaszkodik a folytonos fejlődés meredekén káprázatos magasságok felé, hogy majd a végső leszámolásnál még egyszer találkozzanak együtt. Itt hagyta az embert a síralom völgyében ő s bűnökkel terhelt. Elvette tőle még a reményességét is annak, hogy a maga erejéből valaha is kivergődhetne a feneketlen mélységből.

Ez bizony nem a mi világunk! Mi a bölcsőt azzal az örömmel köszöntjük és vesszük körül, amely bizonyosan tudja, hogy a bölcső áldott boldog kezdete az emberi életnek s a benne szunnyadó erők, ha kell a keresztet is elhordozzák, de üdvösségesse tehetik a sorsát az embernek. Látjuk az embert végigmenni a bölcső és a kereszt között. Igyekszünk együtt menni vele s közben szüntelenül áldjuk Istent, hogy erőt ad és segít a követésében. Ezen az úton pedig szent bizonyosságunk, hogy minél istenibb lesz a fejlődés rendjén a mi emberi életünk annál tisztább, igazabb, erkölcsösebb, jobb, békésebb, annál emberibb lesz s ezáltal egyszer megváltódik és üdvösséges lesz az egész emberi élet.

Dicsőség érte a magasság Istenének! Béke és boldog karácsony a föld minden emberének.

Pethő István püspöki helynök

Székely diák idegen országban

A keresztúri kollégium kis diákját falusi atyafiai meg-megbízatták: — légy jeles ember, mint Gergely bácsid! Gergely bácsin a falu szülöttét, Benczédi Gergelyt értették. Bizony jeles ember volt ez: a kolozsvári kollégium rector professzora, az unitárius egyház főpénztárnoka, gazdasági kormányzója.

A kis diákból nagy diák lett, a felsőbb osztályok végzésére Kolozsvárt, a Benczédi Gergely igazgatása alá iratkozott be. A jeles ember szívesen fogadta és asztalához is gyakran meghívta atyafiait. Sok dolga miatt ritkán tudott hazalátogatni a szülőfaluba, a diáktól szinte kapuszám szerint elkérdezte az otthonvaló állapotokat. S mesélt ifjúságáról, diákkoráról.

Ezernyolcszázhatvankettőben tette le az érettségi vizsgálatot. Zord idők voltak azok. A negyvennyolc—negyvenkilences szabadságharc bukásának következményei neheztedek a nemzetre, egyházra. A császári önkényes uralom bitófás, börtönös sanyargatásai. A vezetők és a legjava hősök a halálos ítéletek elől még akkor is külföldön bújdosnak, jóindulatú emberek és kormányok kegyelemkenyerén tengődtek. A Benczédi Gergely diáksága idehaza bánatos izgalomban vagy halvány reménykedésben telt el.

Most aztán, az érettségi után, hová forduljon a magyar diák kitűnő bizonyítványával? A székely családok tanácskozásain hamar eldőlt ez a kérdés. Az értékes ifjúnak papi pályára kell lépnie. Ez volt a döntés a Benczédi Gergely jövőjére nézve is. Egy évet kitűnő sikerrel végzett a teológián. Ekkor azonban nagyot fordult a sorsa. Az egyházi főtanács arra utasította: menjen Angliába és az angol hitrokonok segítségével a természettudományokból szerezzen tanári oklevelet. Benczédi Gergely örömmel fogadta a feladatot. Londonba sietett, a Manchester College ösztöndíjas bentlakójaként egyetemi hallgatónak jelentkezett. Az idegenben is dicséretesen megállta helyét. Sikeres vizsgálatokat tett.

Az angol unitáriusoknak akkoriban volt egy világhírű bölcsész professzora: Martineau Jakab. Ez erősen kegyelbe fogadta Benczédi Gergelyt. Őszinte barátja volt a magyarságnak. Annak idején lelkesedéssel figyelte szabadságharcukat, Kossuth Lajossal személynél is érintkezett. Az angol unitárius papokat a bújdosók tiszteletére, támogatására serkentette, megszohangzó szavával az angol kormányhoz a hontalan hősök érdekében eredményes felterjesztéseket tett.

A magyar diák érdekében kedves gondolata támadt. Azt indítványozta angol diákjainak, hogy a magyar ifiút vegyék fel önművelő társaságukba. Nem szokás idegeneket bevenni, de Benczédit tekintsék legbensőbb hittestvérüknek.

Szép renddel folyt tehát Benczédi Gergely élete London rengetegében. Dehát egyszer feltűnően kezdett viselkedni. A szabad kimenő órákban egyedül szaladt el a bentlakásból. Máskor lakótársaival sétálgatott a városban. Micsoda titokzatos útjai vannak. A lakótársak kötelességszerűen jelentették a szenioroknak. Ez növendékeket bizott meg, hogy rendszeresen figyeljék a magyar diák megváltozott magaviseletét.

Csakhamar jött a jelentés: Benczédi a kimenő órákban egy szállodába siet. A szenior nem örült a jelentésnek. A mondott szállodában ugyanis többnyire olyan emberek húzódnak meg, akik megtorpantak az élet küzdelmeiben s olcsó életmódot keresnek. Nehogy valami kétes társaságba, kémek, csempészek, kártvá-

sok közé kerüljön a magyar diák. Tovább kell figyelni útjait. Az újabb jelentés még meglepőbben hangzott. Benczédit az étkező folyosóján látták csizmákat subickolt, ruhákat kefélt, gombokat varrt, vasalóval működött. Tehát nem valami rossz társaságban vesz részt, hanem pénzt keres. Inasi szolgálatra szegődött. Ez sem fér össze a Manchetser College tekintélyével, Benczédi szép ösztöndíjat kap, miért hajszol más keresetet is? A szenior Martineau professzor elé járul: mint Benczédi nagy pártfogója, hogyan bírálja el a dolgot? A professzor nagyon megütközött a jelenésen. A munka nem szégyen, de a bentlakás ösztöndíjas növendékének másra kell fordítania szabad idejét, mint sáros lábbelik és kopott ruhák takarítására. Ha valami méltatlan magaviselet sül ki róla, szó sem lehet az önképző egyesület tagságáról.

Már eljött a tagválasztó közgyűlés. Gvűljenek össze, rendelkezett a szenior, ő maga szólítja Benczédit s kifaggatja a szállodai látogatások felől. Előbb Martineau professzornak számolt be a kihallgatásról, aztán együtt az ifjúsági gyűlésre mentek. Itt így ismertette Benczédi nyilatkozatát.

Minapában az utcán magányosan sétálgatott. Ütöttkopott kisebb csoport haladt el mellette, szegényes háztartási cikkeket, bőröndöket cipeltek magukkal. Megnyilalt Benczédi szíve: a csoport magyarul beszélt. Hozzájuk lépett, bemutatkozott. Szívesen álltak szóba vele: ők bizony a magyar szabadságharc bújdosói, két volt miniszter is van köztük. A fegyverletétel után elmenekültek a kivégzés elől. Az angol kormány gondoskodik róluk, most éppen új szállásra költöznek. Benczédi mindjárt elkérte nagyobb bőröndjeiket, tarisznyáikat, s velük ment. A szálloda vezetője úgy látszik nem nézett ki nyereséges üzletet belőlük, mert mindjárt vitába szállt. Őt a kormány nem kötelezheti arra, hogy személyes szolgálatukról vagyis ruhájuk, csizmájuk s egyéb holmijuk takarításáról is gondoskodjék. Ő csak a szobák seprését vállalta.

Elszomorodtak a magyarok a barátságtalan fogadtatáson. De ekkor megszólalt Benczédi Gergely.

— Ne vitatkozzanak nagyuraim ezzel a rideg üzletemberrel. Nem lesz baj, mert én hetenként többször is eljövök, rendbeszedem öltözetüket, a boltot, postát, hivatalos helyeket eljáróm!

A szabadságharc hősei könnyes szemmel fogadták el ifjú honfitársuk ajánlatát. S azóta Benczédi Gergely sűrűn látogatja a szállodát, de nem pénzkeresetre, hanem ingyen szolgáltra. Ehhez a szerepéhez nagyon ragaszkodik, azt mondja, nagyon fájna, ha nem kerülne be az önművelő társaság szorosabb baráti körébe, de a bújdosó magyarok szolgálatáról nem mond le. Már most a professzor urnak, mint az ifjúsági egyesület védnökének kell először a dologhoz szólnia.

Martineau professzor sugárzó arccal állt föl.

— Nem kell-e mély hódolattal meghajolnunk az előtt, aki cselekvő áldozattal hódol a szabadság eszméje előtt? Nem kell-e fölemelnünk azt, aki az evangélium szellemében az elesettek, üldözöttek szolgálatára alazza magát? Örüljünk, hogy Erdélyben ilyen lelkes ifjúság képviseli unitárius hitünket s öleljük Benczédi barátunkat minél melegebben keblünkre.

Helyes morájlás fogadta a nyilatkozatot. A szenior szólította Benczédit. Az angol ifjúság háromszoros hurráht kiáltott. Martineau professzor lelépett az emelvényről, kezet nyújtott Benczédinek.

— Legbensőbb testvéri közösségünkbe fogadjuk.

Gyallay Domokos

Kedves Olvasóinknak Istentől áldott boldog karácsonyi ünnepeket kívánunk

Unitárius szemmel

Közvéleményünk hangulata a közelmúltban lezajlott nyolcadik pártkongresszus hatása alatt áll. A Központi Bizottság első titkára előterjesztésében rendkívül részletes és szélestávlatú helyzetképet tárt hallgatósága elé, melyben biztató fényel csillantak föl egy boldog békés jövőt ígérő élet körvonalai is. A beszámoló maga volt a mindennapi élet, a *mi életünk*, a maga teljes valóságában, kérdések, amelyek megoldást nyertek, problémák, amelyek még rendezésre várnak. — Nemzetközi helyzetünket — mutatott rá az első titkár — a haladás erőinek fokozatos növekedése jellemzi. A szocialista államok további zavartalan összeműködése nagyban hozzásegít a hidegháború teljes felszámolásához.

Az előző kongresszus óta eltel három év legjelentősebb eredménye, hogy befejezést nyert a szocialista társadalom alapjainak lerakása. A soronkövetkező lépést a szocialista *nemzeti egység* széleskörű kiépítésének feladatában jelölte meg a jelentés. Olyan egységben, amely magába foglalja: az állam anyagelvű és vallásos világszemléletű polgárait egyaránt. Ez a nagy nemzeti szintézis, valamint népjóléti vonalon a két gyermekes családok pótlékának emelése, az özvegyek sorsának javítása stb. mind mind olyan üdvös terv és intézkedés, amely megnyugvással tölti el a dolgozó nép széles rétegeit.

Az egész világ közvéleménye megkönnyebbült lélekkel fogadta a kubai válság elhárításáról szóló hír-

adásokat. Egy következményeiben kiszámíthatatlan világveszély fenyegetően tornyosuló felleget oszlatta szét a Szovjetunió Minisztertanácsa elnökének tettekkel bizonyított kijelentése: a fölmerült kérdések békés rendezésére kész mindent el követni. Mert miről van itten tulajdonképpen szó? A kubai nép nagy áldozatokkal megvívott bátor küzdelem után szabadságjogainak teljes birtokába jutott s hozzákezdett egy olyan társadalmi és politikai rendszer felszámolásához, amely a gazdasági egyenlőtlenségnek, a néptömegek emberi jogaiból való kisémmizésének bomlasztó talajában gyökerezett. Kuba függetlenségének és szabadságának kivívása újabb láncokat oldott le a gyarmati sorban sínylődő népek kezeiről. Azok a visszahúzó reakciós erők, amelyeknek kedvezményezett gazdasági és politikai helyzetét ez a súlyos küzdelmek árán kiharcolt szabadság sértette, végül is be kell, hogy lássák: visszatetsző magatartásuk, folyton megismétlődő háborús mesterkedésük az emberiség békevágytól fűtött jobbik felének egyre erősödő ellenállásába ütközik. Ennek adott hangot kormányunk nyilatkozata is, amikor síkra szállt Kuba függetlenségéért és szabadságáért, s egyben az egész emberiség békességéért.

Mi unitárius magyarok is reménységgel és szilárd hittel szívünkben, hazát építő munkánkban pillanatig nem lankadva, tekintünk a boldog békés jövő elé, mert tudván tudjuk és hirdetve hirdetjük: „Isten nem a visszavonásnak, hanem a *békességnek* Istene”. (Pál 1. lev. 14. 33.)

OMNIA PROBATE

A magyar unitarizmus első reprezentáns, latinnyelvű termése, két kötetben 1567-ben jelent meg *De falsa et vera...* címen. Az első könyv Isten hamis, a második Isten igaz ismeretéről szól. A munka mottója az ismert bibliai rész: Mindeneket próbáljatok, és a mi jó, azt megtartsátok. Dávid Ferenc bátor tanításai nyomán a XVI. századi unitarizmus igyekezett életét a dogmái megkötöttségéből kibontani. Erős kritikai hanggal hirdette, hogy Isten országa nem a mennyekben, hanem itt a földön, ti bennetek van. Ez az állásfoglalás az ortodox kereszténység támadását váltotta ki. Az unitarizmus négy évszázados történelmén azonban vezető gondolatként fut végig, s ma is jellemzője „*Omnia probate*”.

A második vatikáni zsinattal kapcsolatos eseményeket az említett gondolat jegyében kísértük figyelemmel. Gondoltunk az egykori 325 évi niceai és 381 évi konstantinápolyi zsinatokra, amikor szótöbbséggel előbb kettős, majd a hármas istenség tanát hirdették ki. A tridentí zsinat türelmetlen hangjára. A száz évvel ezelőtt tartott első vatikáni zsinatra, mely a pápát hitelvi dolgokban az *ex cathedra* kinyilatkoztatás jogával ruházta fel. 1962 őszén egybehívott II. vatikáni zsinat mintha levételre akarná a múlt árnyait és terheit. Keresi az utat a kiengesztelődés és egymás gondolatainak a megértése felé. XXIII. János pápa a megnyitó ünnepség után mondott beszédében — egyebek között —, mintha az *omnia probate* szellemében hangsúlyozta, hogy a zsinat célja „a római katolikus egyház korszerűsítése, a modern világ követelményeinek megfelelően”. A zsinat hozzá akar járulni a béke és az egység megerősítéséhez. „Elérkezett az idő, hogy a béke biztosítására döntő lépések történjenek!”

Ezek a törekvések készítették a pápai kúriát arra is, hogy a zsinatra, melyen dr. Hamvas Endre csanádi püspök vezetésével a magyar püspöki kar képviselői

is jelen vannak, — a nem katolikus keresztény egyházak és szervezetek képviselőit is meghívta. A megjelentek között első helyen az orosz orthodox egyház szent szinódusának két kiküldöttét. A többi meghívott vendég között, — annak ellenére, hogy erről az Új ember c. katolikus hetilap elfelejtett hírt adni — jelen vannak az unitárius világszövetség, az International Association for Liberal Christianity and Religious Freedom képviselői is. A mi kiküldötteink dr. L. H. van Holk, a hollandiai leydeni egyetem teológiai fakultásának professzora, aki a harmincas években Magyarországon is járt, dr. Dana Greely, az amerikai unitárius és universalista egyházak elnöke, aki 1961-ben járt körünkben és dr. I. L. Adams, az amerikai Harvard egyetem teológiai fakultásának tudós professzora, aki az idei évben a marburgi és más európai egyetemeken tart vendégként előadássorozatot. A személy szerint meghívott vendégek között szintén van unitárius, a Harvard másik professzora, dr. George H. Williams, egyháztörténész, akinek *Radical Reformation* c. nagy művét a Westminster Press adta ki, Philadelphióban, 1962-ben.

A zsinat első érdemi napirendi pontja, a liturgia reform kérdésében a véleménykülönbségek már megnyilatkoztak. Észrevehető csoportosulások állanak szemben egymással. Az érdemi döntésekről és megfigyelőink tapasztalatairól később majd hírt adunk.

Tudjuk azt, hogy a konzervatívizmussal és a retrográd erővel kell még megküzdeni XXIII. János pápának és a haladást szorgalmazó kisebbségnek, akiknek sorában ott találjuk az afrikai, ázsiai római katolicizmus színes püspökeit is. Az évszázados me-revség nehezen indul olvadásnak.

Kívánjuk azonban, hogy a zsinati atyák a bibliai igékre figyelmezve folytassák tanácskozásukat: *Omnia probate, quid bonum est tenete.* Ferenc József

Egyházjogunk Dávid Ferenc alatt

(Részletek egyházjogunk fejlődéstörténetéből)

Az egyház — a szó legtágabb értelmében — az egyforma hitet vallók összeségének jogi szervezete. Alkotmányának eredetéről különféle felfogások keletkeztek az egyes egyházakon belül és ezek adják meg a választ az alapvető kérdésekre: mi a viszony egyház és állam között, főhatóság és egyházközségek között.

Luther felléptekor két alapvető irányzat van a keresztény egyházjogi felfogásban, a keleti és a nyugati kereszténység. Mindkettő szerint az egyházat Isten közvetlenül teremtette, az Úr Jézus Krisztus által és így természetfölötti hatalma van önmaga kormányzására, jogainak gyakorlására. A hatalom letéteményesei az apostolok és azoknak a jogutódjai, a püspökök. Eszerint az Istentől szentesített egyházjog szerint, állandó és eltörölhetetlen egyházjogi különbségek vannak egyfelől a világiak és az egyháziak, másfelől az egyház keretein belül, az alsóbb és a felsőbb pap-ság között. Az állam és egyház viszonyában a nyugati, katolikus kereszténység a lehetőség szerint az egyház elsőbbségét hangsúlyozza, míg a keleti egyházakban az uralkodó egyházi méltóság is lévén szervezeti-leg a kettő egybeolvad. Jellemző még a katolikus egyházjogra, hogy Máté evangéliuma 16. részére alapozva Péter apostol és jogutódja a római pápa elsőbbségét az összes többi püspökök felett megállapítja. A katolikus egyházjog szerint tehát az egész egyházi rend hatalmas hierarchia, amely láncszerűen függ egymástól. Az egyházközségeknek és a híveknek a szerepe csupán passzív. Nem nehéz ennek az egyházjognak a társadalmi gyökereit megtalálni. A feudális viszonyok uralkodóitól kiinduló függő láncolata tükröződik vissza benne, amit az a tény is megerősít, hogy a katolikus törvénykönyv tiltja a kamatszedést és a házasságfelbontást, mert mindkettő a feudális társadalom gazdasági alapjait támadta.

Luther felléptével a reneszansz és humanizmus szellemi jogi forradalmának megfelelően új egyházjogi formula alakul ki, különösen Münzer Tamás és a parasztforradalmak hatására. Luther abból a közismert tényből indul ki, hogy a szentírásban nincs szabály külső egyházi szervezetre, tehát az nem lényeges a hit szempontjából. Mivel pedig a világi hatalmat amúgy is a fejedelem gyakorolja, ráruházható a legfőbb egyházi hatalom is. Az egyházkormányzást Luthernél is a püspök vezeti, de — és ez nagyon fontos — nem természetfölötti apostoli jogon, hanem társadalmi szükségszerűségből, a jó rend kedvéért és a fejedelem meghatalmazására. Találóan fejezi ki ezt a gondolatot a püspök új elnevezése, szuperintendens. (Szuper: fölül, intendó: irányít, főirányító, főfelügyelő.) A püspököt a fejedelem nevezi ki, hogy egyházi dolgokban képviselője legyen, vagy ha bizonyos fokú választás meg is van engedve, a megerősítés joga a fejedelemé. Az egyházközségnek nincs lényeges egyházjogi szerepe. Legfeljebb a vagyon kezelésbe, vagy a lelkész személyének megválasztásába szólhat bele, bár ez utóbbi a fejedelem jóváhagyásával történt. A szuperintendens mellett, külön fejedelmi kormányzóhatóság, a konszisztórium, amelynek tagjait a fejedelem nevezi ki.

Calvin jogi képzettségű ember és egyháza Svájcban van, abban az államban, ahol a városállamok szervezete alaposan kifejlődött már a középkor folyamán is és ez rányomta bélyegét egyházjogi felfogására. A calvini egyház magva a gyülekezet. Az egyes gyülekezetekből épült fel azután az egyház egy ország határain belül, vagy továbbmenően az egyes országok között is. A zsinat alulról épül fel és az egyes egyházközségek egyházi és világi küldötteiből alakul, akik azokat képviselik. A legfőbb hatalom képviselője tehát a gyülekezet, illetve annak képviselőtestülete, a presbitérium. Nem vitás, a calvini felfogás gyökereit a feltörekvő polgárság rétegeiben kell keresni. Vá-

rosokban a polgárság lakik. A feudális hatalmakkal szemben a polgárság a maga intézményeiben akarja biztosítani érdekeit, még az egyház területén is. De ugyanezt igazolja Calvin egyéb felfogása is, a kamatszedésről és pénzgazdálkodásról, amely ellentétben a katolikus felfogással, mindezeket pozitíven értékeli.

Magyarországon a reformáció legkövetkezetesebb harcosai a szász városok voltak, legalább is a mozgalom megindulásakor. Ők terjesztették el lutheri hatásra az eddig érvényes katolikus állásponttal szemben a lutheri felfogást. Először a püspöki folytonos „successiót” támadják, vagyis a püspöki jogutódlást, amely alapja minden további természetfölötti hatalomnak. Azután a szekularizációval a katolikus egyház anyagi bázisait semmisíti meg, végül teljesen elszakad Rómától. A tragikus, három részre szakasztó mohácsi csata után az erdélyi hegyekbe menekült nemzeti királyság lutheri alapokon szervezi az egyházi jogot. Ennek részint történelmi oka volt (a magyar királyok mindig szembeálltak Róma koncentrált hatalmával), részben pedig személyiek. (A Ferdináddal tartó római pápa kiátkozza Szapolyait.) Amikor Dávid Ferenc feltűnik Erdély szellemi életében, többé-kevésbé a lutheri irányzat volt diadalmaskodó egyházjogi kérdésekben.

Egyetlen hiteles egyháztörténelmi adatot nem találtam arra nézve, hogy Dávid Ferenc egy pillanatra is eltért volna a lutheri egyházszervezettől, arra viszont annál többet, hogy hűséges marad hozzá. A „Rövid Magyar-razat” című dolgozatban van ugyan egy érdekes utalás, amely ellenkezőjét látszik mutatni: „ennekutánna nem sok idő múlva a csehekhez hajlanak, de nem a tudományak tisztaságában, hanem csak az anyaszent-egyháznak igazgatásában”. Hogy azonban ez miben állt, semmi nyomot nem találtam. Annál kevésbé, mert magának, Dávid Ferencnek a szuperintendens tisztségében való kinevezése és egyáltalán az a tény, hogy ő tudatosan a szuperintendens címet használja, valamint azok a tények, hogy hitelvi dolgokban a fejedelem, illetve javaslatára az országgyűlés dönt, zsinatokat hív össze, azt bizonyítják, hogy Dávid Ferenc lutheri szellemű egyházjog szerint szervezte egyházát.

Kétségtelen, hogy megállapításom ellentmond olyan felfogásnak, mintha Dávid Ferenc forradalmár lett volna. De én ebben, mint már több alkalommal kihangsúlyoztam, erősen kételkedem. Forradalom kialakulásához a reakcionárius erő, a régi társadalom kegyetlen elnyomása szükséges. De milyen terror ellen kellett forradalmat csinálnon Dávid Ferenc, a püspök, s a fejedelem udvari papja, az országgyűlés korlátlan ura vallásos kérdésekben?!... Nem, ő a gondolkodásban forradalmi volt ugyan, de útját, mivel ellenálló erő nem volt, gyémántlogikával végigkövetgette és véghezvitte. Tétélem igazságát mi sem bizonyítja tökéletesebben, mint az, hogy az általa irányított történelmi periódusban olyan kérdésekben tér el az egyházjog lutheri felfogástól, amivel e korszak leg-haladóbb teoretikusa lelki fejlődését könnyebben és következetesebben véghezvitte. Dávid Ferenc ugyanis hozott újat egyházjogban: nevezetesen a következetesen végig vitt szabadvizsgálgatás jogi elvét és a hitviták törvényesített formáját, a disputákat. Sehol, semmilyen korszakban, semmiféle egyházalkotmányban nem láttam a XVI. század forrongó éveiben ilyen konzekvensen megfogalmazni a kutatásszabadság jogi elvét.

Éz a két utóbbi vívmány, a szabadkutatás törvényesítése és a szabad disputa az a pont, amit Dávid Ferenc adott az erdélyi egyházalkotmánynak és ezen a ponton támad a fejedelmi önkény és reakció is ellene János Zsigmond halála után.

Báthoryék felhasználják a lutheri egyházjognak azt a téziséit, hogy a fejedelem és az országgyűlés képviseli az egyházi főhatalmat is, törvényt hoznak „az ország eddigi vallási törvényei erejökben fenntartatnak

ugyan, de ha valakik eddigi religiójukban újítanak... önagsága exkommunikálja őket". A törvény egyetlen tollvonással megsemmisítette mindazt, ami Dávid Ferenc vívmánya volt. Azután jött a második lépés. Megerősítették 1576. január 28-án az unitárius szuperintendensi tisztelet, amit az unitárius történetírás, mint pozitívumot értékel, holott nyilvánvaló, hogy mindez azért történt, hogy akár Dávid Ferencet, akár más renitenskedő szuperintendenst jobban kézbe lehessen tartani, mert a püspöki tisztség megerősítésével annak jogkörét is pontosan szabályozták. A megerősítés ténye Dávid Ferencnek eddig élvezett kiváltságos, szinte törvények feletti helyzetét teljesen megsemmisítette. A korlátozás további lépése a hitvitázó és hitszónok Dávid Ferenc zsinattartási jogának korlátozása két városhoz, Tordára és Kolozsvárra. A tragédia végső betetőzéseként pedig Dávid Ferencet az országgyűlés elé citálják és az, mint a lutheri jellegű egyházi hatalom legfőbb letéteményesét a fejedelem döntésének megerősítője, ítéli el életfogytiglan tartó börtönbüntetésre.

Csak feltételezhetjük, de pontos adataink nincsenek az alsóbb egyházi rend és az egyházközösségek jogi helyzetére. Az kétségtelen, hogy fegyelmi kérdésekben a zsinat alá tartoztak az egyháztagok, mint ez az 1579.

február 24-én tartott zsinat egyik pontja is bizonyítani látszik. Meg kell azonban állapítani, hogy a városi eklézsiának bizonyos fokú szabadsága és függetlensége volt jogilag a lelkészek választására és függetlenségére kormányzására és nincs okunk kétkedni, hogy Kolozsvár unitárius közönsége élhetett is ezzel a joggal.

Összegezzük: Erdélyben még Dávid Ferenc fellépte előtt alakul ki a lutheri alkotmány és egyházi jog. Dávid Ferenc átveszi azt, de egy sajátos egyéni gondlattal, a lelkiismereti szabadság törvényes biztosításával és a disputációk intézményesítésével gazdagabbá teszi. Ezzel a ténnyel kodifikálja a modern értelemben vett szabadkutatás jogát — legalább is a teológia területén. Amikor az ellenreformáció haladásellenes reakciós áramlata indul és tért nyer. Erdélyben is, elsősorban a korlátlan vizsgálódás szabadságának ezt az aranybulláját teszi gyakorlatilag lehetetlenné az innovációs törvény szentesítésével. A törvény Dávid Ferenc ellen irányul és tragédiájának okozója is lesz. Egyházjogilag a fejlődés további útja visszatérés a teljes lutheri irányzathoz, mert ez a fejedelem hatalmának és felügyeletének korlátlan lehetőségeket nyújt.

Száz János

Karácsony és a történelem

A karácsonyi elbeszéléseket, valójában, a hívek nemzedékei alkották és szerkesztették egybe. Mindenki számára fontos és hasznos volt elmélkedni az anyagoktól vezetett pásztorok és a csillag által irányított Bölcsék történetén, melyek ma is érvényes, mélyeséges igazságot fejeznek ki. Jézus évezredes hatása nem hasonlítható-e egy, az éjszakában feltűnő csillaghoz? Őelőtte nem kell-e meghajolniok hatalmas és művelt embereknek is — miközben dicsőségének fénye mellett Heródes a megtestesült sötétség szimbóluma marad csupán? Nem lehet tehát feladatunk kétségbevonni e történetek erkölcsi és szellemi hatását. Csak azt kell eldöntenünk, hogy ezek az elbeszélések mennyiben adnak felvilágosítást Jézus e világba érkezésének pontos körülményeiről.

Schweitzer Albert, ki egy elzászi pap fia, elmondja gyermekkori élményei közül, hogy már egészen fiatalon jobban szerette a templomot az iskolánál. De mikor atyja egy bibliát ajándékozott neki, nem tudta megérteni, miért nem beszél többet a Szentírás a Jézust felkereső pásztorokról. Miért nem lettek, ezek a derék emberek, később az ő tanítványai? Az evangéliumok soha többet nem említik a Napkeleti Bölcséket. Miért nem jöttek el ezek a Királyok Jézus halála előtt való nap, hogy megvédjék őt? Miért élt Mária és József mindvégig szegénységben, miután oly gazdag személyiségek hoztak nekik ritka, értékes ajándékokat? A legcsodálatosabb az, hogy a bibliai történetekben Jézus soha nem beszél saját életeseményeiről, sem tanítványainak sem a tömegeknek. Érdekes, hogy a 12 éves Jézus szüleivel a templomba megy, hol azt mondja nekik: „Nem tudjátok, hogy nekem az én Atyám dolgaiban kell foglalatossáknak lennem?” s a szöveg így folytatódik: „De ők nem értették e beszédet.” (Luk. 2/50) Hogy magyarázzunk egy ilyen érthetlenséget? Hát szülei nem voltak tanúi csodás születésének? Vagy teljesen elfeledték a pásztorok és a keleti Bölcsék látogatását, a csillag hirtelen megjelenését és Heródes király üldözését? Később, mikor Jézus tanítja a tömegeket, szülei kijelentik — az írás szerint —, hogy „magánkívül van” (Mrk. 3/21) Nem nekik kellett volna az elsőnek lenniök, kik felismerik, hogy akit rágalmaznak, az Dávid király leszármazottja, ki a Szentlélek csodás hatására született s kinek bethlehemi körülrajongott, imádott jászolbölcsőjénél ők maguk is jelen voltak? Minden emberi korban az emberi szellemnek szüksége volt bizonyos csodás képekre, szuggesztív szimbólumokra, hogy kifejtse belső tapasztalatait és mélyeséges érzelmeit. Érthető tehát,

hogy a kereszténység a Mester halála után rajongott személyéért és kidolgozta a karácsonyi történeteket, melyek tele vannak hittel és költészettel.

De mit mondanak ezek — valójában — Jézus születéséről? Ami az időpontot illeti Máté és Lukács evangéliuma megjegyzi, hogy Jézus „Heródes király idejében” született. Nem határozzák meg azonban pontosan a napot. Csak kissé távoli utalás található Lukács szövegében, hogy Jézus akkor kezdte tanítói munkásságát, mikor kb. 30 éves volt. Ugyancsak ebben az időben kezdett profétázkodni Keresztelő János, a Jordán partján, Tiberius uralkodásának tizenötödik évében. (Luk. 3/1)

Ezek az utalások megengedik, hogy felállítsuk a következőt: Tiberius császár trónra lépett a római időszámítás 787-ik évében (ker. időszámítás szerint 14-ben) — a tizenötödik uralkodási év tehát 782—783 volt. Ha tehát Jézus akkor lehetett 30 éves — úgy 752 vagy 753-ban kellett születnie, a római időszámítás szerint.

December 25-én történt-e mindez s honnan a karácsonyfa hagyománya? Az Újszövetség sehol sem mondja, hogy Jézus ezen a napon született. Ennek a dátumnak jelképes értelme van: a katolikus egyház rögzítette azt, Konstantin császár idejében (IV. század) —, hogy az többé-kevésbé egybeesnek a téli napforduló ünnepével (dec. 21.), amikor mintegy újjászületik a Nap a leghosszabb éjszaka sötétjéből. Később, főként germán szokásból, ered a fenyőfa gyertyákkal való kivilágítása, hol az égő fenyőhasáb fényét és melegét jelképesen a tél szigorával szemben vívott párharcnak és győzelemnek tekintették. Ezek a bájos szokások nem köszönhetik eredetüket sem az Újtestamentumnak, sem az ősi Egyháznak; a karácsonyfa használata, illetve feldíszítése ma sincs megengedve a szigorú németalföldi kálvinista egyházakban. Genfben annakidején, Kálvin eltörölte a karácsonyi ünnepet is, mint amely a Vízkeresztellett együtt — véleménye szerint — ellenkezik a Szentírással.

Valóban sok viszontagságon ment át ennek az ünnepnek kérdése, a századok folyamán. A hivatalos egyház tulajdonított annak mindig fontosságot. Az első keresztény gyülekezetek nemcsak elfeledték — mint mi — a pontos dátumát Jézus születésének —, de személyének fontosságát is csak tanítói munkássága után tekintették hangsúlyosnak. Nem a gyermek, hanem a felnőtt Jézus érdekelte az első egyháztagokat. Márk és János evangéliuma egy szót sem szólnak arról az időről, mely eltelt a Mester nyilvános megjele-

nese előtt. Ugyanígy hallgatnak a kérdésre a Levelek. A karácsonyi történetek csak Máténál és Lukácsnál szerepelnek.

Hol született Jézus? Máté evangélista szerint Mária és József Betlehemben laktak, s ott fogadták a csillag által vezetett Bölcséket. A látogatás egy véres gyermekgyilkossággal fejeződött be, melyet a féltékeny Heródes rendelt el. Lukács ezt a történetet nem ismeri. Szerinte a szülők csak ideiglenesen, egy népszámlálás kapcsán, tartózkodtak Betlehemben, egyébként Názáretben laktak. Ő a születés körülményei közé egy bájos, idillikus képet is belesző, melynek során szegény pásztorok jelennek meg az angyali kar hívására. A valóság az, hogy Jézust mindig „a Galileából való názáreti Jézusnak” nevezik kortársai. Ha ezeknek és a tanítványoknak a Mester dicsőségéhez fontos lett volna, hogy ő a Dávid király városából született, akkor így nevezték volna: „a betlehemi Jézus, Dávid király leszármazottja, a jogos trónkövetelő”. De semmi ehhez hasonló nincs az evangéliumokban. Kétségtelen, hogy minden feltételezés megengedett.

Amennyiben elfogadnánk, hogy Jézus mégis Bet-

lehemben született, még mindig kétkedve kérdezhetnénk a szakértőkkel együtt, hogy melyikben a kettő közül; ugyanis az egyik Judeában volt Jeruzsálem mellett, a másik Názáret szomszédságában, Galileában. Könnyű összetéveszteni.

A jelen és jövő világ üdve és tisztelete függhet-e ilyen és hasonló kérdésektől? Nem inkább attól függ, hogy vannak-e még értelmes és nemeslelkű emberek, kik megértik, hogy a történelmi Jézus alakja és személye, minden csodás elbeszélésnél fontosabb és fenköltebb. Üdvösségünk azon múlik, meg vagyunk-e győződve arról, hogy az isteni Lélek minden korban él és tevékenykedik s hogy az, minden életben megjelenhetik, anélkül, hogy akarásainktól, küzdelmeinktől és körülményeinktől idegen, csodás és távoleső feltételeket követelne. Isten ma is megszülethetik: bennünk az emberben.

Eszerint karácsony nemcsak a múlt ünnepe, hanem a jelen és jövőé is.

Bajor János

HÍREK

Külföldi egyházi hírek

TEPLOMAINKBAN karácsony mindkét napján istentiszteletet tartunk úrvacsoraszünettel.

UNITARIUS VALLASOS FELORAT közvetít december 30-án a Petőfi-rádió Pethő István püspöki helynök szolgálatával, de. 7.30—8 óráig.

DR. GÁLFALVY ISTVÁN ek. főgondnok utókezelés céljából Balatonfüreden tartózkodik. Mielőbbi gyógyulást kívánunk.

PAPI BEKEGYÜLESEN vettek részt lelképásztoraik a Hazafias Népront budapesti bizottságának rendezésében. Dr. Hajdu Gyula egyetemi tanár a Moszkvai Leszerelési és Béke-világkongresszus kérdések címen tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást, amelyet számos hozzászólás követett.

MIKLOS KAROLY egyházköri pénztárnok fia Egyházköriünk közkedvelt „Karoly bácsi”-ja a napokban töltötte be életének 80. évét. Szeretettel köszöntjük és további jó egészséget kívánunk egyházköriünk pénztárnokának, aki őszinte egyházszeretettel példátul szolgál.

A HATRALEKOS előfizetési díjakat az 50.561 számú csekkre kell befizetni.

NYUGDLIALAPRA az alábbi adományok érkeztek: Szabó József 30,— Kovács Sándorné 10,— Mann József elhalt felesége emlékére 20,— Székely Zsigmond 30,— Zilahy András 10,— Béla Antalné 50,— Buksa Attila 10,— Kuthy Tamás 10,— özv. Weltin Józsefné 31,— özv. Páll Miklósné 2,— Prág Jenőné 5,— Páll Miklós 2 Ft.

HOGYES ENDRE utcai templom orgonájára özv. Weltin Józsefné 50,— Szabó József 20 Ft.

Hódmezővásárhelyen október 28-án tartották meg a hagyományos vásárhelyi búcsút, amelyen igen számosan vettek részt a szórványban élő hívek közül is. Az istentisztelet szolgálatát ezúttal Pethő István püspöki helynök tartotta, aki istentisztelet után megkeresztelte Kelemen Miklós lelképásztor és felesége újszülött kislányát: Enikőt. Az egybegyűltek azután közömbösen vettek részt, amelynek befejeztével dr. Nyiredy Géza egyházi titkár Kriza Jánosról tartott megemlékezést.

UNITARIUS ELETRE adakoztak: Szigethy Gyuláné 100 Ft. Sz. Weress Jolán 40,— dr. Benczédi Ferencné néhai nagybátyja: Weress Akos emlékére 100 Ft. — Mán József elhalt felesége emlékére 25 Ft.

LEGSZEBB KARACSONYI ajándék az „Unitárius Imakönyv”. Kapható a lelkész irodákban és az Egyházköri Tanács irodájában. Ára: 15 Ft.

India. A Brahmo Somaj egyház ez évi közgyűlését okt. 12—15 napjain tartották Bombay-ban. A közgyűlésen, mely az indiai testvéregyház 72. évi közgyűlése, Prof. Prasanta Chandra Mahalanobis, a jeles tudós elnököl. Érdeklődéssel olvassuk indiai hitrokonaink angol nyelvű, kéthetenként megjelenő lapját, az „Indian Messenger”-t, melyet most Nirmal Chandra Chakraborty dékán szerkeszt.

ANGLIA Az angol unitáriusok hetilapja az „Inquirer” az az idei évben ünnepelte folyamatos megjelenése 125. évfordulóját. A lap ebből az alkalomból külön számot adott ki, melyben négy lelkész mondotta el a mai unitarizmusról mondanivalóját: A. B. Downing leicesterei, B. Findlow edinburghi, J. Goring londoni és A. W. Vallance chesterfieldi lelkészek voltak az alkalmi szerkesztői. E. G. Lee, aki több évtizeden át szerkesztette az Inquirer-t, tisztéről, az idel év végén megvált és a szerkesztés munkáját a B. Dowling leicesterei lelkész, a fiatalabb nemzedék tehetséges képviselője veszi át. A búcsúzó szerkesztő munkáját elismeréssel méltányoljuk, az új munkássághoz sok sikert kívánunk.

Románia Dr. Kiss Elek püspök, dr. Lőrinczy Géza a tordai, Rostás Dénest a kolozsvári második lelkészi állásra kinevezte. Mindketten azonban óraadó professzorai maradnak az egyetemi fokú Protestáns Teológiai Intézetnek, ahol az unitárius hallgatók előadói, a gyakorlati, illetve a rendszeres teológiai szakcsoporton.

Svajc. A genfi katedrális egyik lelkészévé, dr. H. Babelt választották meg, hosszas harcok után. Így Kalvin János egykori szöszékén most szabadelvű protestáns lelképásztor prédikál. Dr. Babel vezető szerepet visz a nemzetközi unitárius életben. Legutóbb 1962 nyarán, a londoni tanácsülés alkalmával tartott előadást.

Csehszlovákia. Dr. Miroslav Novák, a csehszlovák egyház pátriárka-püspöke részt vett az unitárius világszövetség londoni tanácsülésén. Az unitárius világszövetség 1964. évi világkongresszusát a hozott határozat szerint a hollandiai fővárosban, Hágában tartják.

Egyesült Államok. Az amerikai unitárius és univerzalista egyház központi tanácsa, a dr. E. Keubler lemondásával megüresedett nevelési osztály élére H. H. Cheetham lelkészt hívta meg. Cheetham lelkész előbb angliai, majd amerikai unitárius gyülekezetekben szolgált. Angliai munkássága idején jó barátja volt az ott tanuló magyar lelkészeknek. Új munkakörében szeretettel köszöntjük.

Afrika—Ausztrália. John Kieley, az angol unitáriusok központi titkára kethónapos világtörüti utat tett, melynek soran

me látogatta az afrikai és ausztráliai unitárius gyülekezeteket. Hazafelérve Új-Zélandban, Kanadában és végül az Egyesült Államokban is látogatást tett. Az angliai lelkészhiányra tekintettel a Cape-Town-ban és Melbourne-ben levő unitárius gyülekezetek megüresedett állásaiba az amerikai unitáriusok küldtek fiatal lelkészeket.

Ferencz József

HALOTTAINK

MAN Józsefné sz. Iszlai Katalin testvérünk 67 éves korában meghalt. Aldozatkész, buzgó hívet vestett benne egyházunk, aki életének szép példájával valószínűleg meg a Szentírás mondását: „Egy-más terhét hordozzátok”. A rákoskeresztúri temetőben helyezték örök nyugalomra. Pethő István püspöki helynök szolgálatával.

Özv. SENFT Henrikné sz. Gergely Ilona 67 éves korában Budapesten elhunyt. Evék óta súlyos betegségtől szenvedett, de hitéhez és egyházához való ragaszkodásban soha meg nem lankadt. Hamvasztás előtti búcsúztatását Bencze Márton lelkész végezte.

HOLUP MIHALYNE sz. Létay Margit pedagógus, Nagy Karolyné Létal Ida testvérünk nővére 54 éves korában meghalt. Temetése október 25-én volt a pesterzsébeti új temetőben. A temetési szertartást Huszti János pestlőrinci lelkész végezte.

Papp József kispesti fia életének 50 éves korában elhunyt. November 17-én helyezték örök nyugalomra a kispesti temetőben Huszti János lelkész szolgálatával.

VARGA Sándorné és Jakab János testvérünk Kocsordon meghalt. Előbbiben dr. Varga László fia edesanyját gyászolja. A temetési szertartást Bajor János koszordi lelkész végezte.

Özv. Bálint Elekné sz. Lőrinczy Ida Debrecenben elhunyt. November 17-én helyezték örök nyugalomra a debreceni temetőben. Pethő István püspöki helynök szolgálatával.

LORINCZI Istvánné sz. Ferenczy Matild, a századik életévének küszöbén álló Lőrinczy István székelykeresztúri ny. esperes hitvestársa életének 95-ik, boldog házasságának 72 évében visszadta lelkét Teremtőjének. A szentábrahámi családi sírkertben helyezték örök nyugalomra. („Aki, én bennem hisz, örökélete van annak”.. (Janos 6:47)

UNITARIUS ELET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör.

Felelős szerkesztő és kiadó: Pethő István. Évi előfizetési díj 12 forint.

Budapest, IX., Hógyes Endre utca 3. Távb.: 137—186. Csekkksz.: 50 561.

626230/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest

nése előtt. Ugyanigy hallgatnak a kérdésre a Levelek. A karácsonyi történetek csak Máténál és Lukácsnál szerepelnek.

Hol született Jézus? Máté evangélista szerint Mária és József Betlehemben laktak, s ott fogadták a csillag által vezetett Bölcséket. A látogatás egy véres gyermekgyilkossággal fejeződött be, melyet a féltékeny Heródes rendelt el. Lukács ezt a történetet nem ismeri. Szerinte a szülők csak ideiglenesen, egy népszámlálás kapcsán, tartózkodtak Betlehemben, egyébként Názáretben laktak. Ő a születés körülményei közé egy bájos, idillikus képet is beleszó, melynek során szegény pásztorok jelennek meg az angyali karhívására. A valóság az, hogy Jézust mindig „a Galileából való názáreti Jézusnak” nevezik kortársai. Ha ezeknek és a tanítványoknak a Mester dicsőségéhez fontos lett volna, hogy ő a Dávid király városából szülessék, akkor így nevezték volna: „a betlehemi Jézus, Dávid király leszármazottja, a jogos trónkövetelő”. De semmi ehhez hasonló nincs az evangéliumokban. Kétségtelen, hogy minden feltételezés megengedett. Amennyiben elfogadnánk, hogy Jézus mégis Bet-

lehemben született, még mindig kétkedve kérdezhetnénk a szakértőkkel együtt, hogy melyikben a kettő közül; ugyanis az egyik Judeában volt Jeruzsálem mellett, a másik Názáret szomszédságában, Galileában. Könnyű összetéveszteni.

A jelen és jövő világ üdve és tisztelete függhet-e ilyen és hasonló kérdésektől? Nem Inkább attól függ, hogy vannak-e még értelmes és nemeslelkű emberek, kik megértik, hogy a történelmi Jézus alakja és személye, minden csodás elbeszélésnél fontosabb és fenköltebb. Üdvösségünk azon múlik, meg vagyunk-e győződve arról, hogy az isteni Lélek minden korban él és tevékenykedik s hogy az, minden életben megjelenhetik, anélkül, hogy akarásainktól, küzdelmeinktől és körülményeinktől idegen, csodás és távoleső feltételeket követelne. Isten ma is megszülethetik: bennünk az emberben.

Eszerint karácsony nemcsak a múlt ünnepe, hanem a jelen és jövőé is.

Bajor János

HÍREK

TEPLOMAINKBAN karácsony mindkét napján istentiszteletet tartunk úrvasorasztaással.

UNITARIUS VALLASOS FELORAT közvetít december 30-án a Petőfi-rádió Pethő István püspöki helynök szolgálatával, de. 7.30—8 óráig.

DR. GALFALVY ISTVÁN ek. főgondnok utókezelés céljából Balatonfüreden tartózkodik. Mielőbbi gyógyulást kívánunk.

PAPI BEKEGYÜLESEN vettek részt lelképásztoraink a Hazafias Népfront budapesti bizottságának rendezésében. **Dr. Hajdu Gyula** egyetemi tanár a Moszkvai Leszerelési és Béke-világkongresszus kérdések címen tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást, amelyet számos hozzászólás követett.

MIKLOS KAROLY egyházköri pénztárnok afa Egyházköri közkedvelt „Karoly bácsi”-ja a napokban töltötte be életének 80. évét. Szeretettel köszöntjük és további jó egészséget kívánunk egyházköri pénztárnokának, aki őszinte egyházszeretettel példát szolgált.

A **HATRALEKOS** előfizetési díjakat az 50.561 számú csekkre kell befizetni.

NYUGDJALAPRA az alábbi adományok érkeztek: Szabó József 30,— Kovács Sandorné 10,— Mán József elhalt felesége emlékére 20,— Székely Zsigmond 30,— Zilahy András 10,— Béla Antalné 50,— Buksa Attila 10. Kuthy Tamás 10. özv. Weltin Józsefné 31, özv. Páll Miklósné 2, Prág Jenőné 5.— Páll Miklós 2 Ft.

HÖGYES ENDRE utcai templom orgonájára özv. Weltin Józsefné 50, Szabó József 20 Ft.

Hódmezővásárhelyen október 28-án tartották meg a hagyományos vásárhelyi búcsút, amelyen igen számosan vettek részt a szörvényben élő hívek közül is. Az istentiszteleti szolgálatot ezúttal Pethő István püspöki helynök tartotta, aki istentisztelet után megkeresztelte Kelemen Miklós lelképásztor és felesége újszülött kislányát: Enikőt. Az egybegyűltek azután közömbösen vettek részt, amelynek befejeztével dr. Nyiredy Géza egyházi titkár Kriza Jánosról tartott megemlékezést.

UNITARIUS ELETRE adakoztak: Szigethy Gyuláné 100 Ft. Sz. Weress Jolán 40.— dr. Benezédi Ferencné néhai nagybátyja: Weress Akos emlékére 100 Ft. — Mán József elhalt felesége emlékére 25 Ft.

LEGSZEBB KARACSONYI ajándék az „Unitárius Imakönyv”. Kapható a lelkész irodákban és az Egyházköri Tanács irodájában. Ára: 15 Ft.

Külföldi egyházi hírek

India. A Brahma Somaj egyház ez évi közgyűlését okt. 12—15 napjain tartották Bombay-ban. A közgyűlésen, mely az indiai testvéregyház 72. évi közgyűlése, Prof. Prasanta Chandra Mahalanobis, a jeles tudós elnökölt. Érdeklődéssel olvassuk indiai hitrokonaink angol nyelvű, kéthetenként megjelenő lapját, az „Indian Messenger”-t, melyet most Nirmal Chandra Chakraborty dékán szerkeszt.

ANGLIA Az angol unitáriusok hetilapja az „Inquirer” az az idei évben ünnepelte folyamatos megjelenése 125. évfordulóját. A lap ebből az alkalomból külön számot adott ki, melyben négy lelkész mondotta el a mai unitarizmusról mondanivalóját: A. B. Downing leicesterei, B. Findlow edinburghi, J. Goring londoni és A. W. Vallance chesterfieldi lelkészek voltak az alkalmi szerkesztői. E. G. Lee, aki több évtizeden át szerkesztette az „Inquirer”-t, a tisztelettel, az idei év végén megvált és a szerkesztés munkáját a B. Dowling leicesterei lelkész, a fiatalabb nemzedék tehetséges képviselője veszi át. A búcsúzó szerkesztő munkáját elismeréssel méltányoljuk, az új munkássághoz sok sikert kívánunk.

Románia Dr. Kiss Elek püspök, dr. Lőrinczy Gézát a tordai, Rostás Dénest a kolozsvári második lelkészi állásra kinevezte. Mindketten azonban óraadó professzorai maradnak az egyetemi fokú Protestáns Teológiai Intézetnek, ahol az unitárius hallgatók előadói, a gyakorlati, illetve a rendszeres teológiai szakcsoporton.

Svájc. A genfi katedrális egyik lelkészévé, dr. H. Babelt választották meg, hosszas harcok után. Így Kálmán János egykori szószékén most szabadelvű protestáns lelképásztor prédikál. Dr. Babel vezető szerepet visz a nemzetközi unitárius életben. Legutóbb 1962 nyarán, a londoni tanácsülés alkalmával tartott előadást.

Csehszlovákia. Dr. Miroslav Novák, a csehszlovák egyház pátriárka-püspöke részt vett az unitárius világszövetség londoni tanácsülésén. Az unitárius világszövetség 1964. évi világkongresszusát a hozott határozat szerint a hollandiai fővárosban, Hágában tartják.

Egyesült Államok. Az amerikai unitárius és univerzalista egyház központi tanácsa, a dr. E. Keubler lemondásával megüresedett nevelési osztály élére H. H. Cheetham lelkészt hívta meg. Cheetham lelkész előbb angliai, majd amerikai unitárius gyülekezetekben szolgált. Angliai munkássága idején jó barátja volt az ott tanuló magyar lelkészeknek. Új munkakörében szeretettel köszöntjük.

Afrika—Ausztrália. John Kleitly, az angol unitáriusok központi titkára kéthónapos világszerte utat tett, melynek során

me látogatta az afrikai és ausztráliai unitárius gyülekezeteket. Hazafeljőve Új-Zélandban, Kanadában és végül az Egyesült Államokban is látogatást tett. Az angliai lelkészhiányra tekintettel a Cape-Town-ban és Melbourne-ben levő unitárius gyülekezetek megüresedett állásaiba az amerikai unitáriusok küldtek fiatal lelkészeket.

Ferencz József

HALOTTAINK

MAN Józsefné sz. Iszai Katalin testvérünk 67 éves korában meghalt. Aldozatkész, buzgó hívet vesztett benne egyházunk, aki életének szép példájával valószínűleg meg a Szentírás mondását: „Egymás terhet hordozzatok”. A rákoskeresztúri temetőben helyezték örök nyugalomra. Pethő István püspöki helynök szolgálatával.

Özv. SENFT Henrikné sz. Gergely Ilona 67 éves korában Budapesten elhunyt. Evek óta súlyos betegségtől szenvedett, de hitéhez és egyházához való ragaszkodásban soha meg nem lankadt. Hamvasztás előtti búcsúztatását Bencze Márton lelkész végezte.

HOLUP MIHALYNE sz. Létay Margit pedagógus, Nagy Karolyné Létai Ida testvérünk nővére 54 éves korában meghalt. Temetése október 25-én volt a pesterszabai új temetőben. A temetési szertartást Huszti János pestlőrinci lelkész végezte.

Papp József kispesti afa életének 50 éves korában elhunyt. November 17-én helyezték örök nyugalomra a kispesti temetőben Huszti János lelkész szolgálatával.

VARGA Sándorné és Jakab János testvérünk Kocsordon meghalt. Előbbiben dr. Varga László afa edesanyját gyászolja. A temetési szertartást Bajor János kocsordi lelkész végezte.

Özv. Bálint Elekne sz. Lőrinczy Ida Debrecenben elhunyt. November 17-én helyezték örök nyugalomra a debreceni temetőben. Pethő István püspöki helynök szolgálatával.

LORINCZI Istvánné sz. Ferenczy Matild, a századik életévének küszöbén álló Lőrinczy István székelykeresztúri ny. esperes hitvestársa életének 95-ik, boldog házasságának 72. évében visszatda lelkét Teremtőjének. A szentábrahám család sírkertben helyezték örök nyugalomra. („Aki, én bennem hisz, örökélete van annak”). (János 6:47)

UNITARIUS ELET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházakör.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Pethő István**. Evi előfizetési díj 12 forint. Budapest, IX., Högyes Endre utca 3. Távb.: 137—186. Csekkasz.: 50 561.

626230/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest